

Karen Arijs, *Vormen van regionaal bewustzijn en nationale identiteit in Belgisch- en Nederlands-Limburg, 1866-1938* (Maaslandse Monografieën 82) (Hilversum: Verloren, 2017, 237 pp., ISBN 9789087046484).

Uitgangspunt van deze studie is het sinds enige tijd geopperd en beleden idee dat er zoiets bestaat als een grensoverschrijdende Limburgse identiteit. Karen Arijs wilde nagaan of voor dat idee een grond bestaat en of het geloof in een dergelijke identiteit een voorgeschiedenis heeft. Nee, zo betoogt zij, in *Vormen van regionaal bewustzijn en nationale identiteit in Belgisch- en Nederlands-Limburg*, die zijn er niet. Joep Leerssen heeft die transnationale Limburgse identiteit al eerder een ‘farce’ genoemd: er bestaat geen historisch precedent voor een geheel van wat nu de beide provincies Limburg zijn en zij hebben nooit een geografische of culturele eenheid gevormd. Dat wordt nu ook door het onderzoek van Arijs bevestigd en gedocumenteerd. Haar studie van de verhouding tussen lokale, regionale en nationale identiteiten in de beide provincies in de periode 1866-1938 is gebaseerd op een analyse van berichtgeving in de lokale pers, geschriften van cultuurdragers en opiniemakers, en tijdschriften en archieven van regionalistische verenigingen. Arijs concentreert zich daarbij vooral op de acties en uitlatingen met betrekking tot een aantal collectieve feesten, zoals herdenkingen, nationale feesten en koninklijke jubilea en bezoeken, en op de beide hoofdsteden Maastricht en Hasselt.

Arijs stelt vast dat er parallellen te trekken zijn tussen de ontwikkeling van collectieve identiteit in Belgisch-Limburg en Nederlands-Limburg. In beide gebieden heerste er in de latere negentiende en vroege twintigste eeuw een gevoel van achterstelling en (met een weliswaar wat verschillende snelheid) groeide destijds het regionaal/provinciaal zelfbewustzijn. Maar die ontwikkeling deed zich voor in samenhang met en in reactie op de nationale context – dus ook met een verschillende logica en los van wat aan de andere kant van de gemeenschappelijke grens gebeurde. Arijs heeft ook maar weinig sporen gevonden van een bijzondere interesse voor het ‘andere’ Limburg, laat staan van interactie of toenadering. In Nederland werd bij de zoektocht naar een Limburgse specificiteit sterk de nadruk gelegd op het katholicisme, het ‘anders zijn’ ten opzichte van Nederland in het algemeen en Holland in het bijzonder, en op een ‘gecultiveerde uitzonderingspositie’. Dat was dan wel altijd een positie binnen Nederland. Het Nederlands-Limburgse zelfbewustzijn ging steevast gepaard met gehechtheid aan het Nederlandse staatsverband en de Oranjemonarchie: ‘We zijn geen Hollanders’, maar ‘wel

volbloed Nederlanders'. In België eisten de Limburgse regionalisten trots een plaats op in het Belgische staatsverband, gebaseerd op de geschiedenis (als de oudste provincie, denk aan Ambiorix) en later ook het aandeel van de provincie in de economische modernisering en de vooruitgang van het land (de mijnen). In dat zelfbewustzijn, dat bovendien verbonden was met de Vlaamse beweging, was geen rol weggelegd voor Nederlands-Limburg of voor een bijzondere band tussen beide provincies. Belgisch-Limburg identificeerde zich historisch met het oude graafschap Loon, waartoe Nederlands-Limburg niet had behoord.

Een mooi voorbeeld van de gescheiden ontwikkelingen dat Arijs uitwerkt, is de cultus van Hendrik van Veldeke. Deze middeleeuwse dichter schreef met *Het leven van Sint-Servatius* één van de oudst bekende teksten in het Nederlands. Aangezien hij daarmee overduidelijk een rol speelde die het provinciale belang oversteeg, droeg hij in grote mate bij aan het statuut van Limburg als bakermat van de nationale cultuur en geschiedenis en appelleerde hij uiteraard aan de Limburgse trots. Veldeke werd dan ook geëerd met een monument, of beter gezegd, met twee monumenten, een in Hasselt (1928) en een in Maastricht (1934). Omdat hij was geboren in het huidige Belgisch-Limburg en in Maastricht had gewoond en gewerkt, werd hij door beide Limburgen geclaimd. De monumenten waren het initiatief van twee commissies, die niet alleen niet met elkaar samenwerkten, maar elkaar ook veeleer als rivalen beschouwden dan als bondgenoten.

Het punt dat Arijs wil maken, is duidelijk en overtuigend en wordt goed gedocumenteerd. Alleen jammer dat het gebeurt in een boek met een onmogelijke titel (eigenlijk heeft het geen titel, alleen een ondertitel) en met een waarlijk lelijke cover.

Tom Verschaffel, KU Leuven